

3. Ali ne misli visoka vlada pri podajanju služeb sploh — in pri c. kr. nadsodnji v Trstu — na to paziti, da se bodo službe le tistim podeljevale, ki so tudi slovenskega jezika v besedi in pismu zmožni?

4. Ali ne misli visoka vlada poduk v srednjih šolah tako vrediti, da se bo na spodnji realki in gimnaziji v Gorici koj vpeljal za slovenske učence slovenski kot učni jezik?

Dr. Tonkli, dr. Abram, A. Černe, dr. Žigon,
A. Marušič, K. Polaj, Pagliaruzzi.

Národne stvari.

Tabor šempaški.

„Novice“ so v poslednjem listu po telegramu že povedale sijajni izid šempaškega tabora. Glavno stvar tedaj častiti naši bralci po takem že vedó. Ker pa so shodi slovenskega naroda, katerim se je ime „tabor“ dalo, zeló važni dogodki, treba, da tudi o imenitnem taboru šempaškem kaj več povemo — in to po „Domovini“, ki je objektivno in brez obligatnega žolca na kranjske „pryake“ lepo popisala, kaj se je godilo 18. dne t. m. v Šempasu in zunaj Šempasa.

Naj pred tem popisom povemo, kaj mi mislimo o taborih. Tabori so glasi naroda tistega okraja, kateri napravi shod za svoje ljudi. Zato se pravi: „to so sklenili v svojem taboru štajarski Slovenci, to primorski itd.“ V tacih taborih pravico govoriti imajo tedaj le tisti, ki so domačini onega okraja, sicer ni tabor več primorski, štajarski itd. Ako iz vseh vetrov zahajajo drugi ljudje in bi hoteli ondi véliko besedo imeti, ni tak shod več pravi izraz tistega okraja, kjer je tabor; nasprotniki nam lahko očitajo potem: tabori so shodišča „enih in istih slovenskih agitatorjev“, in po njih „narejeni“ nimajo nobene vrednosti več. Mi smo tedaj teh misli, da vsak del slovenske naše zemlje ima veljavnih mož, ki povod dajo taboru in ga vodijo, da se po njem izvé misel čisto domačih ljudi, a ne družih. Tabori niso veselice čitalničine, kjer vsak lahko pomaga s tem, da poje ali gode.

To je naša misel o razpravah taborskih. S tem pa nikakor ne rečemo, da ne bi smel kdo za gosta priti v tabor, ako mu je drago in ima čas za to; vemo tudi, da ga srčno sprejmejo; le zoper to protestujemo, da ima kdo pravico žaliti druge, ki niso njegovih misli. Hvala Bogu, da mnogim, ki niso bili v taborih, ni treba še le „rodoljubja“ učiti se, ali „poguma“ na pósodo jemati! Pa tudi nima vsak srbičice, da bi moral „povsod“ govoriti. Kaj bi bilo za božjo voljo! ko bi zmiraj vsi govorili — svet bi podrli.

Po tej opazki dajmo, kaj o taboru šempaškem „Domovina“ govori, ktera iz najboljih virov vé, kako je vse bilo. Med popisom, kako izvrstno lepo se je vse vršilo, pa nam pripoveduje tudi čudne reči, in sicer take, da so taborci res lahko mislili, da so v deželi, ktera je — v obsednem stanu. Ko je povedala, da v Gorici je bil že v soboto v 3 jezicih po vseh uličnih oglih nabit vladni razglas, kateri odločuje vsakemu pot, po kateri naj gré, da v Šempas pride itd., nadaljuje popis tako-le:

„Ta razglas pa ni še zadostoval nekterim; vedeli so pripovedovati, da pojde vojaščina v Šempas in da se bode zborovalo v senci bajonet in topov. In tû zopet nova prilika pričkanju med ljudstvom. Eni so rekli: straža veljá taborcem in njihovemu sklepanju, drugi, da veljá Lahom, da ne bodo taborcev napadali. Gotovo je le to, da je bilo v Šempasu za v nedeljo večer napovedanih 244 mož infanterije, 1 štabni častnik, 11 oficirjev, 4 konji; $\frac{1}{2}$ škadrona husarjev (1 oficir, 50 mož,

52 konj); $\frac{1}{2}$ baterije (1 oficir, 24 mož, 14 konj); imeli so v Šempasu in okolici kot neprijatelj čakati družega enacega oddelka tukajšnje vojaščine, ter v pondeljek dalje proti Ajdovščini manovrati. V nedeljo pa je bila vojaščina odpovedana in za drugi dan v Ajdovščino napovedana, od koder se ima neki tje čez Kras in doli na Komen do Zagraja v svojih vajah pomikati.

Večini taborcev pa ni bilo nič znano niti o tem niti o razglasu v Gorici prilepljenem; zarad tega so bili postavljeni že v nedeljo zjutraj pri vseh glavnih vhodih v mesto žandarmi in so gospodo (tudi taborce) v mesto spuščali, kmečke ljudi pa, tudi posamne, popraševali, ali gredó na tabor, in, če so prikimali, so jih zavračali na zgorej omenjene ceste. Tudi po mestu so se lesketale tû pa tam bajonete žandarjev in mestnih policajev, ki so paroma po ulicah patrolovali. Zunaj mesta na dunajski cesti smo videli celó poljske mestne čuvaje s pušo in nastavljeno bajoneto. Ob 10. uri je sklical mestni župan starešinstvo v sejo, da mu je naznanil, da je vojaška straža odpovedana. (Kaj starešinstvo in župan pri tem opraviti imata, naj ostane za sedaj uganjka).

V tacih okoliščinah smo pričakovali zбора. — Po železnici je došlo dopoldne mnogo gostov; iz Trsta med drugimi tudi nekaj Srbov in g. Cegnar; iz Štajarskega g. dr. Vošnjak; iz Proseka g. Nabergoj. Sprejel jih je na postaji odsek taborskega odbora z dr. Tonkli-em na čelu; med gledalci o prihodu so bili tudi nekteri tukajšnih laških prvakov.

Iz vasi okoličnih so šli sprevodi z zastavami peš ali na voze ob raznih urah v Lijak; že pred mestom so morali bandera zaviti. Sprevod od Tominske strani je šel okoli 11. ure na tihem čez Korenj.

Ob 1. uri je bil iz čitalnice odhod čitalničarjev in mnogih gospôskih gostov (med njimi dr. Vošnjak in Cegnar); ulica in okna so bila polna gledalcev, kakor kedar imajo peljati kako nevesto k poroki. Cela rajda odprtih kočij je drdrala čez Travnik in naprej po Raštelu; od mnogih slišimo, da so domači za-nje domá v skrbéh bili. Po poti je bilo ginljivo srečavati in od vseh strani videti prihajati večja ali manjša krdela taboritev z vihrajočimi tribojnicami. Lijaška planjava vsa je imela svečano podobo; nebo, poprej jasno in krasno, kakor je naše južno sred oktobra, se je okoli 2 ur z megleno tančico rahlo in primerno zagnilo, da ni solnce govornikov in poslušalcev slepilo. — Od daleč se se videlo visoko stožje z veliko taborsko zastavo zraven okusno okinčanega odra.

Od zahodne in izhodne strani taborišča na cesti sta sprejemala prihodnike dva zelena slavoloka z narodno, cesarsko in avstrijsko zastavo; tisti proti mestu z napisom „Ne vdajmo se!“ uni proti Šempasu z pozivom „Složimo se!“ Krog in krog po senožetih na obeh stranéh ceste in po cesti je vse mrgolelo ljudi; na vsacem pristojnem mestu se je točilo vino in pivo; na vseh licih radost; povsod „živio“ in „živeli“, povsod pristrčno pozdravljanje; možnarji so neprenehoma pokali kakor topovi.

Druga ura je odbila; ljudje se začnejo ustopati in stiskati pred odrom; ali še le po 2 $\frac{1}{2}$ je bilo vse v redu za začetek; in še zmiraj so dohajale procesije z zastavami in kočije iz mesta. — Vladin komisar je bil c. k. okrajni komisar (bivši predstojnik Kanalski) gosp. Mali. (Kon. prih.)

Dopisi.

Iz Ljubljane. Po vladinih predlogih v poslednjem deželnem zboru sklenjene premembe občinske (srenjske) postave za mesto ljubljansko in deželo kranjsko je potrdilo Njih Veličanstvo.

h) Gosp. Levstik v listu od 1. oktobra t. l. prosi, naj mu slavni odbor dovoli, da Vodnikov rokopis dovršen podá v enem mesecu. Tajnik mu je ustmeno dovolil ta obrok. Naj slavni odbor pritrđi tej dovolitvi. (Odbor pritrđi.)

Po tem takem se za trdno nadjamo, da ta rokopis pojde meseca novembra v tiskarnico. *)

Poziv.

Po nasvetu čast. gosp. Ferd. Kočevarja je Matičin odbor v seji 15. oktobra l. l., naročivši si od Matice ilirske literarno zapaščino Stanko-Vrazovo, sklenil tudi sprejemati nabirke doslej še ne priobčenih: 1) narodnih pesem, 2) narodnih pripovedek, 3) narodnih prigovorov, 4) narodnih običajev, na pr. o raznih letnih časih, godovih, ženitvah itd., — vraž, iger in plesov, 5) krajnih in osebnih imen.

Nabrano gradivo se ima slednjič pregledati in pretesti, kar se ga bo priobčenja vrednega spoznalo, natisniti in dotičnim gg. nabiralcem, ako bodo zahtevali, za natisnjeno blago navadna nagrada plačati, drugo pa v Matičini knjižnici shraniti. Za nabiranje se je določilo dve leti časa. Poslane nabirke v rokopisih se bodo tudi nefrankirane sprejemale.

Važnost in potreba take zbirke je tem očitnejša, čem bolj so se dandanašnji lepe stare šege bistroumne in čilega našega naroda, toliko narodom mejaka, jele zlasti iz mest in viših stanov umikati in pozabivati, in čem manj se dozda s takimi, vse družbinsko gibanje naših rojakov v podabljaljivimi zbirkami ponašati zamoremo. Zatorej Matičin odbor vabi vse častitljive rodoljube, naj po svojih krajih in prebivališčih zasledujejo vse narodno blago, spadajoče v zgorej omenjeno področje, ter naj je zapisujejo z dostavkom, v katerem kraji, in ako je moč, kako daleč na okoli se ta ali uni običaj nahaja. Da pa taka zbirka tudi za jezikoznanstvo ne bo brez vspeha, naj se pesmi, pripovedke, prislovice in imeniki napišejo, kolikor je mogoče, z vsemi posebnostmi ljudske izreke, celó besednih povdarkov ne izvzemši. Pesmam pa naj se dodajo, če je moč, tudi napevi.

Nabirke naj se pošiljajo odboru Matičinemu v Ljubljano. Vsak nabiralec naj blagovoli ob enem tudi svoje prebivališče in svoj stan naznaniti, da se mu bo moglo dopisati, ako bo potreba.

V Ljubljani o vseh Svetih 1868.

Odbor slovenske Matice.

Národne stvari.

Tabor šempaški.

(Konec.)

Odborov predsednik in začetnik taborskih priprav, g. dr. Lavrič, začne zbor s primernim govorom, razlaga in povdarja važnost tacih shodov in naznani, da bo treba voliti zboru župana ali predsednika; pa ni še bil dobro izgovoril, ko je že vsa množica njega za predsednika zahtevala.

Zdaj se je začelo vse po programu vršiti. Govorili so: o 1. točki (o zedinjenji vseh Slovencev po postavni poti) dr. Tonkli in za njim o isti točki dr. Vošnjak, kateri je prinesel taboru pozdrav od štarskih bratov;

o 2. točki (vpeljanji slov. jezika v šole) je govoril g. Nabergoj; o 3. točki (slovenskem uradovanju) oddavši predsedništvo g. dr. Žigon-u, govoril je dr. Lavrič; o 4. točki (o podelovanju javnih služeb domačinom) g. V. Doleneč, privatni uradnik v Gorici; o 5. točki (slov. uradovanju v škofijskih in cerkvenih uradih) g. E. Klavžar; o 6. točki (o napravi glavnih šol na Goriškem s pridruženim poučevanjem v kmetijstvu) g. J. Živec, posestnik in predsednik čitalnice v Skopem na Krasu. — Dr. Lavrič je na to svoj končni govor imel; izrazil je svoje veselje, da je ta dan doživel, je pohvalil ljudstvo za izgledno obnašanje. Dr. Tonkli je prebral pozdravilne telegrame, ki so došli od dr. Bleiweisa in dr. Coste, od društva za brambo narodnih pravic in od Sokola v Ljubljani, od čitalnice Barkolske in Rojanske pri Trstu, od Slovencev Savinske doline (iz Celja), od čitalnice Mariborske, od „Slovenije“ in „Slovenske besede“ v Gradcu. Dr. Lavrič je čital dva pozdravilna dopisa iz Pivke in Barke; v prvem se izrazuje želja, da bi se spomladi napravil tabor na Pivki. Poslednjič je še g. Mat. Doljak, župan Solkanski, spregovoril par besedí, rekoč, da, kar se je danes storilo, je le sejanje; želó da se ne bo že brž jutre, ampak pozneje, samo da bodo sejanci na njivo in setev pazili, da žito dozori.

Izmed pomenljivejših in sijajnejših momentov med zborovanjem (povrh v vvodu navedenih) naj omenimo te-le: 1) Primerno in jako razumno pritrjevanje poslušalcev, kteremu se je videlo, da ni umetnija klakêrjev (slišati je bilo: „hočemo“, „zahtevamo“, „zedinimo se“, „zediti se hočemo“, „žalostno res“, „krivica, krivica“, „v našem jeziku naj se nam piše“, „ploskanje, dobro- in živio-klicanje itd. itd.); 2) nepopisljivo navdušeno pozdravljanje dr. Vošnjaka, ko je bil po govoru na govorišče poklican; 3) prisrčno gromovito živio-klicanje dr. Bleiweis-u, ko se je njegov in Costov telegram prebral; 4) da so bili skoraj sami zreli možki; 5) da se niso ganili z mesta, da-si so trajali govori čez dve uri in je bila gnječa bolj kakor o shodih v cerkvi; 6) zgledni red, da se ni čisto nič nevsječnega pripetilo, ne pri zboru ne potlej (samo 5 žandarjev je bilo tam za pričo, da ni bilo nikake straže treba); 7) vsi od konca do kraja dobro ubrani govorili, samo da so bili nekteri za ljudstvo gledé na izraze previsoki; 8) gromovito živio-klicanje cesarju.

Pravih taborcev število se ceni na kakih 8 do 10 tisuč; gledalcev meščanav od strani je bilo tudi še precej. Teh in unih pa bi bilo še na tisoče več, ko ne bi se bile raznašale gori opisane govornice po mestu in deželi. Zastav pred odrom z raznimi primernimi napisi bilo je (ako se nisem uštel) 25.

Po končanem zborovanju se je zbralo na odru kakih 50 pevcev, Tominskih, Kanalskih, dijaških, iz Razdrtega, Rihenberg, Dornberga, Komna itd. itd.; peli so „Naprej“, „Hej Slovenci“ in mnogo družih pesem. O mraku so se zapalili umetni ognji v narodnih barvah in s prislovico „Složimo se“! Ob enem smo zagledali po vrhah na Krasu in ob Čavnu velike krese. Al zdajci je začelo rosiťi nebo svoj blagoslov na opravljeno velevažno opravilo, in, kar ni bilo ušlo ljudí domú, so se stiskali v Spacapanovi gostilnici in v Šempaskih krémah, kjer ni bilo veselega prepevanja ne konca ne kraja. Duša ponočnega razveseljevanja pa je bil Tominski pevski zbor pri Šempasu. Tam je bil taborov odbor in so se odmevale mnoge napitnice narodnim stvarém in možém veljajoče.

H koncu moram še povedati, da največo zaslugo zastran pripravljanja za tabor ima deželni uradnik g. E. Klavžar.

*) V „Slov. Narodu“, ki je svoje sporočilo o XII. odborovi seji menda posnel le po „Triglavu“, bere se toliko zmot in neresnic, da je opravičena prošnja, naj se on, ki bi kedaj hotel govoriti ali pisati o tej seji, ravna po tem izvestju.

Tako se je končal velepomembni 18. dan oktobra 1868. leta in (ob 4 $\frac{1}{2}$ uri) prvi tabor Slovencev goriških. Resolucije taborove, vse enoglasno sprejete, pojdejo po ustavni poti, kamor imajo iti. Naj se pa rešijo kakor hočejo, vtis, ki ga je tabor v srcih in spominu deležnikov zapustil, je neizbrisljiv, in dogodek ta sam na sebi in zlasti po okoliščinah, ktere so ga spremljale, ne gledé na sklepe, je tako važen in imponanten, da bo svojo moč v mnogih ozirih gotovo krepko in zdatno izkazoval. Slovenski narod na Goriškem je dokazal določno in sijajno, kakor še nikoli poprej, da je, in da vé, da je, in prisilil vlado pa tudi najhujše nasprotnike svoje, da morajo vzeti na znanje to resnico, ter vsaj resno premišljevatí zahtevanja Slovencev.

Ozir v pretekle čase.

Kranjci pod Francozom.

Dobro je, ako se včasih spominjamo, kar je bilo.

Unidan „Novice“ od 1848. l. prebiraje zadeli smo na sledeči članek Višnjagorskega. Lepo prosim sl. vredništvo, naj ga sedanjim našim bralcem pod prislovico „et meminisse juvat“ v spomin dá, ker to, kar je pod Francozom bilo, pa je s Francozom spet prešlo, se je nekako povrnilo dandanes. Članek Višnjagorskega se glasi tako-le:

„Znano je, da je bila kranjska dežela pod francosko oblastjo od leta 1809. do 1813. leta. Hude in dolge vojske so bile s Francozi, kteri niso pokoja dali, da so več dežel avstrijskemu cesarju pobrali. Ko je bil 1809. leta za nekaj časa mir storjen, so morali Avstrijanci prepustiti Francozom kranjsko deželo vso, nekoliko hrvaške in nekoliko koroške dežele. Ž njim je bila zedinjena tržaška okolica, Istrija in Dalmacija, in vsem tem deželam vkup so rekli „Ilirija.“ Ilirske dežele niso bile prištete sosednemu laškemu kraljestvu, ampak združene so bile naravnost s francoskim cesarstvom; zato so bile vse naprave enake navadam na Francozom vtrjenim.

Namesti kantonskih gospósk so bile mērije, in vsak mēr je imel obilo oblasti. To se Kranjcem ni nič čudno zdelo, ampak še le takrat so jeli plašno gledati, ko je prišlo povelje, da bodo mēri ženine in neveste oklicavali in jih tudi poročevali. Vsak ženin in vsaka nevesta sta mogla najprvo oglašiti se mēru, da je naredil ženitno pismo in zapisal tudi oklice. Tri nedelje zaporedoma so bili potem oklicani pri mēriji. Ob napovedani uri je bilo ljudem s trobentnim glasom oznanjeno, da bo mēr oklicaval. Ko se je ljudi našlo pred mērijo (radovednežev se nikoli ni manjkalo), je mēr srednje okno svojega stanovanja odprl in glasno oklicebral. Po končanih oklicih sta morala ženin in nevesta s pričami vred h poroki priti. Mēr ju je po francoskih postavah poročal; bila sta potem mož in žena. Če sta hotela v cerkvi se dati poročiti po zapovedi katoliške cerkve, je bilo prav; če pa ne, vendar sta bila po francoski šegi zakonska. Vsak je storil prostovoljno kakor se mu je zdelo. Kranjcem na čast vendar moramo reči, da ga skoraj ni bilo na Kranjskem nobenega ženina in nobene neveste, ki bi bil samo z mērovo poroko zadovoljen, ampak vsi zakonoželjni so se dali tudi v cerkvi oklicati in poročiti.

Zoperno je bilo Kranjcem tudi to, kar je francosko vladarstvo ostro zapovedovalo, da so morali vsako novorojeno dete najprvo nesti k mēru, ki je otroka ogledal in ga v rodne bukve zapisal. Po tem še le so smeli otroka v cerkev h krsti nesti! — Še hujše je žalilo Kranjce, ker so bili od nekaj radi bogoslužni, da so

Francozje skoraj vse zapovedane praznike ovrgli in jih v delavnike spremenili. Sami Sveti dan, vnebovohod J. K. in Véliki Šmaren so ostali. Praznik sv. Rešnjega telesa so Kranjci posebno pogrešali, ker so bili vajeni tisti praznik vsako leto s častitljivimi procesijami obhajati, — bil je pa pod Francozom takrat delaven dan. Delati vendar tisti dan se nobeden ni predrznil na Kranjskem. — Posebno čudno je bilo, kadar je bila kakošna očitna božja služba od deželskih gosposk zapovedana. Prišli so k maši vsi oblastniki s poglavarjem vred, kteri so zraven sebe veliko vojakov v cerkev pripeljali, da so jim z orožjem v rokah straža bili. Zraven je bilo vselej več bobnarjev, ki so pri povzdigovanji na vso moč bobnali v cerkvi, da se je vse treslo, kar je posebno prvokrat vse ljudi splašilo. Hvala Bogú, da ne slišimo več tacega ropotanja po naših cerkvah.“

Dopisi.

Iz Trsta 1. nov. — Že od 1848. leta je malo po malo laška stranka mestne županije delala na to, da bi pollaščila tudi okolico, s katero je združena. Zdaj pa ta stranka misli, da je prišel ugodni čas za to, da laščina objame Slovence v okolici in jih na srce svoje pritisne tako močno, da — slovenščino zaduši. „Ako hočeš narodnost uničiti, zastavi sekiro na šole in po njej bode!“ — to je že stara prislovica, katero pozná tudi predrzna lahonska stranka v Trstu, kajti postavila je po slovenskih vaséh večidel nove učitelje, Slovence po krvi, al sicer zveste služabnike svojim gospodom, in še tem „svojim“ je nalogo dala, da v 2 letih morajo laščino znati; vzela pa je službo vsem učiteljem, ki so bili znani národní možje; po tej taktiki je g. Piano, učitelj pri sv. Ivanu in vrednik „Primorca“ — in neki brez pokojnine — ob službo! Za blagor svojega naroda skrbni župani tacega silovitega pritiska niso mogli in niso smeli brez ugovora strpeti; stopili so 22. oktobra skupaj in sklenili protest zoper to silstvo, kterega jih ima varovati tudi §. 19. osnovne postave, ki ne pripušča, da bi se kteremu avstrijskemu narodu zadavila narodnost. Vrli župani niso — in to je pravo — ne za trenutek zapustili postavne poti, ampak držé se le ustavnih sredstev, obrnili so se tedaj s temeljito prošnjo do c. kr. deželnega poglavarstva, naj ne potrdi okolici slovenski pogubivnega mestnega sklepa, ker so sicer prisiljeni, da svojih otrok ne pošiljajo v šolo z vsiljenimi učitelji in bi se morali sami družih učiteljev oskrbeti; to pa bi bili jim veliki stroški, ki bi jih morali še povrh tistih davkov plačevati, ki jih že zdaj plačujejo v mestno denarnico. A to nikakor ne more biti; zato so v taki sili sklenili, naj se loči okolica od mesta in se združi v posebno županijo, kar ni niti zoper občinsko postavo niti zoper državne postave. Domoljubni župani vidijo sicer, da ta ločitev od mesta utegne imeti marsikako materialno škodo za okolico; al pod takim duševnim jarmom jej nikakor ni mogoče obstati! Živahna razprava je bila v isti seji o tem: ali naj se peticija izroči c. k. deželnemu poglavarstvu (to misel je g. Nabergoj zastopal) ali pa kar naravnost Njih Velič. cesarju nese po posebni deputaciji na Dunaj; ta predlog je g. Primožič zagovarjal. — C. k. dež. poglavarstvo je med tem nove učitelje potrdilo, rekši, da so — sposobni; zastran prošnje okoličanov pa je zahtevalo razjasnila od mestne gosposke. Kakošno bode to, lahko vsak ugane! Vkljub vsemu temu nadjamo se, da naposled zmaga pravica in resnica, za katero se tako junáško, a na postavni poti (in to je zlatega denarja